

Паскар Ю. Т.

ІНТЕГРАТИВНИЙ АСПЕКТ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

У статті висвітлено інтегративний аспект становлення особистості в підходах різних вчених (Б.Г. Ананьєва, В.В.Козлова, В.С. Мерліна, К.Г.Юнга, К.Уїлбера, Р.Ассаджіолі, С.Грофа, С.Л. Рубінштейна). Описано лінійний підхід до процесу інтеграції як переходу від однієї психічної цілісності до психічної цілісності вищої якості. Розкрито зміст інтегративного «Я» як структури самосвідомості особистості.

Ключові слова: *Інтегративний аспект, самосвідомість особистості, інтеграція*

В статье отражен интегративный аспект становления личности в подходах разных ученых (Б.Г. Ананьева, В.В.Козлова, В.С. Мерлина, К.Г.Юнга, К.Уилбера, Р.Ассаджиоли, С.Грофа, С.Л. Рубинштейна). Описан линейный подход к процессу интеграции как переходу от одной психической целостности к психической целостности высшего качества. Раскрыто содержание интегративного «Я» как структуры самосознания личности.

Ключевые слова: *интегративный аспект самосознания личности, интеграция.*

In the article we considered integrative aspect of forming of personality in works of different scientists (B.G.Ananiev, V.V.Kozlov, V.S.Merlin, C.G.Jung, K.Wilber, S.Groff, S.L.Rubinshtein). We described line approach to process of integration as passing from one psychic unity to psychic unity of higher quality. Also is exposed a content of integrative “I” as structure of personal self-awareness.

Keywords: *integrative aspect, of personal self-awareness , integration*

Карл Густав Юнг може вважатися не лише одним з перших представників трансперсональної психології, але і першим науковцем, який звернув увагу на роль інтеграції в процесі становлення особистості, яке він розумів як індивідуацію, що є притаманною кожному індивідууму. “Індивідуація означає становлення єдиною, однорідною істотою, маючи на увазі становлення собою. Індивідуація, за Юнгом, це процес руху до цілісності, більшої свободи, відсутність якого може

привести до неврозів. Цей процес включає розвиток самості через інтеграцію різних частин душі, архетипів: его, персони, тіні, аніми або анімуса та інших. Внаслідок інтеграції змісту цих архетипів вони проявляють себе все більш складним чином [8].

Інтеграційний підхід до феноменів психологічної реальності є традиційним не лише для трансперсональної психології, але і для вітчизняної психологічної науки, де він знаходить свій найвищий прояв у методологічному принципі цілісності.

Ще С.Л. Рубінштейн, Б.Г. Ананьєв вважали, що основним принципом розвитку особистості є принцип інтеграції. Вчення про інтегральну індивідуальність В.С. Мерліна, яке обґрунтовує соматопсихологічну єдність людини, при її підрозділеності на певних ієрархічних рівнях, і психологічна антропологія Б.Г. Ананьєва, перекинувши місток від психології людини до її психофізіології і біології, стали потужним стимулом для виникнення інтегративної парадигми в психології. Б.Г. Ананьєв писав, що "розвиток дійсно є зростаюча за масштабами і рівнями інтеграція – утворення великих "блоків", систем або структур, синтез яких виступає як найбільш загальна структура особистості» [5].

На сьогодні немає єдності в науковому товаристві щодо тлумачення феномену "особистісне зростання", немає одностайності і до змісту самого поняття. Так представники гуманістично-екзистенційного підходу "особистісним зростанням" розуміють як активний процес функціонування людини, яка здійснює вільні вибори між діалектично пов'язаними "цінностями зростання" і "цінностями здорового регресу» (Г.Олпорт); змінювання як "рух вперед і вгору» в міру того, як людина піднімається в ієрархії потреб, постійне змінювання як вільний рух "самоактуалізації потенціалів людини» (А.Маслоу); конструктивна організмична потреба розвиватися й удосконалюватися, змінювання способів сприйняття власного внутрішнього "Я» (К.Роджерс); процес здійснення життя вільною, соціально інтегрованою особистістю, що має духовну основу (Р.Мей); представники трансперсональної та інтегративної психології: самореалізація як пробудження і самоздійснення прихованих можливостей людини, самоактуалізація через переживання свого "Я» як синтезуючого духовного центру (Р.Ассаджіолі) [6]; глибинне самопізнання (С. Гроф)[2]; розширення власної самоідентичності шляхом інтеграція "Я» і "не-Я» (К.Уїлбер)[1]; підвищення інтеграції – усвідомлення конфліктів між фрагментами свідомості і відкрите, критичне прийняття того, що раніше відкидалося, заперечувалося, витіснялося і не було піддане рефлексії (В.Козлов)[4].

Відмінність поглядів на динаміку та зміст розвитку особистості в трансперсональній психології зумовлена трактуванням людини як космічної істоти, пов'язаної на рівні несвідомої психіки зі всім людством і Всесвітом в цілому, такої, що володіє можливістю доступу до загальносвітової космічної інформації, до інформації людства. Визначальною рисою трансперсональної психології є модель людської психіки, в якій визнається значущість духовного і космічного вимірів і можливостей для еволюції свідомості[3]. Становлення особистості розглядається як складний процес еволюції свідомості, інтеграції хілотропного та холотропного модусів людського існування. К.Уїлбер зазначає, що мотивуючою силою на всіх рівнях цього процесу є цілеспрямоване прагнення людини до вихідної космічної єдності.

Процес еволюції свідомості, згідно з К.Уїлбером, включає зовнішню дугу (рух від підсвідомості до самосвідомості) і внутрішню дугу (від самосвідомості до надсвідомості). В еволюційному процесі К.Уїлбер виокремлює п'ять базових рівнів, які різняться особливостями самоотождотчення, ідентифікації, тим, що людина включає в сферу свого "Я», а що відносить до "не-Я», проводячи межі в полі свідомості[7].

1. Рівень Розуму (Mind). На цьому рівні людина ідентифікується з універсумом, з усім, або, швидше за все, вона є Всім. Згідно з філософією вічного, цей рівень – єдиний реальним рівень свідомості, всі інші рівні є ілюзорними.

2. Трансперсональний рівень. Це надіндивідуальна сфера, тут людина не усвідомлює своєї ідентичності з Усім, і в той же час її ідентичність не визначається межами індивідуального організму.

3. Екзистенціальний рівень. Людина ідентифікується тільки з усім своїм психофізичним організмом, що існує в часі і в просторі, це перший рівень, на якому проводиться чітка межа між особою й іншими організмами та навколишнім середовищем.

4. Рівень Его. На цьому рівні людина безпосередньо не ідентифікує себе із психосоматичним організмом. Вона ідентифікує себе тільки з більш-менш правильним ментальним уявленням, або картиною всього свого організму. Іншими словами, вона ідентифікується з Его.

5. Рівень Тіні. При певних обставинах людина звужує свою сферу ідентифікації до певної частини Его – персони. На рівень Тіні: людина ідентифікується із збідненою і обмеженою частиною себе[1].

Зовнішня дуга еволюції є складним та тривалим процесом диференціації від безкрайого поля свідомості (рівень Розуму) до персони (рівень Тіні), далі запускається внутрішня дуга еволюції, основою

якої є інтеграція "Я» і "не-Я» розширення власної самоідентичності. Сходження від рівня Тіні до рівня Цілісної свідомості (Розуму (Mind)), формування цілісності вже нової якості.

В.В. Козлов дає визначення поняття інтеграції в трансперсональній, інтегративній парадигмах: інтеграція – це усвідомлення конфліктів між фрагментами свідомості і відкрите, критичне прийняття того, що раніше відкидалося, заперечувалося, витіснялося і не було піддане рефлексії[4].

Ми пропонуємо розглядати інтеграцію особистості як перехід від цілісності з нижчим рівнем консолідації елементів психічної реальності, до цілісності з більш високим рівнем усвідомленості, рефлексивності, узгодженості та мультифункціональності.

Базисні положення, що позначають психічні цілісності:

1. Основними процесами у функціонуванні психічних цілісностей є процеси організації, тобто утворення нових структур і підтримки гомеостазу, що вже існує.

2. Основна функція психічних цілісностей – структурний, біоенергоінформаційний взаємообмін та обмін із середовищем.

3. Процеси еволюції та інволюції психічних цілісностей розуміються таким чином: підвищення внутрішньої несуперечності є прогресивним, а збільшення роздробленості і конфліктності – регресивним.

4. У ході еволюції рівень організованої складності, кількість взаємозв'язаних рівнів і гнучкість психічної реальності людини як саморефлексуєючої цілісної системи зростає.

5. У цілісних системах, що самоорганізуються, процеси розвитку і функціонування тотожні, тобто психіка як складна система здатна до трансформації, внутрішньої зміни (як інваріантно, іманентно властиве їй існуванню)[1].

Застосовуючи лінійний підхід до інтеграції як переходу від однієї цілісності до цілісності вищої якості, можливим є виокремлення таких стадій:

– стадія позитивної або негативної дестабілізації, дезинтеграції психологічної цілісності;

– стадія наближення, притягнення іншої цілісності як потенційно нового елементу дезинтегрованої цілісності;

– стадія диференціації та ідентифікації притягнутої цілісності нижчого рівня;

– стадія взаємодії між цілісностями, діалогу на рівні мов свідомості;

– стадія динамічної узгодженості нової психічної цілісності.

На нашу думку, в процесі становлення особистості в її самосвідо-

мості формується структура (інтегративне-Я), функція якої полягає в підтримці цілісності свідомого життя індивіда, в консолідації усвідомлених та підсвідомих як внутрішніх, так і зовнішніх імпульсів, розширенні сфери усвідомлення, розв'язання конфліктів між іншими утворенням самосвідомості, зняття надлишкової напруженості між ними. Таке новоутворення стає свідомим центром інтеграції на відміну від самості за К.Юнгом. Забезпечує адекватну взаємодію між підструктурами особистості за В.Козловим: “Я»-матеріальним, “Я»-соціальним, “Я»-духовним. А також відіграє важливу роль у процесі становлення надособистості, здійснюючи інтеграцію в трьох сферах:

- у сфері хілотропного модуся;
- у сфері холотропного модуся;
- у сфері інтеграції холотропного та хілотропного модіусів.

Розуміння специфіки процесу інтеграції в межах цих сфер дозволяє забезпечити відповідне теоретичне та практичне підґрунтя адекватного психологічного супроводу розвитку особистості в період дорослості.

Література:

1. Козлов В. В. – Интенсивные интегративные психотехнологии. Теория. Практика. Эксперимент. – М., 1998. – 427 с.
2. Гроф С. За пределами мозга: Рождение, смерть и трансценденция в психотерапии. – М.: “Издательство АСТ», 2005. – 504 с.
3. Гроф С. Путешествие в поисках себя. – М.: “Издательство АСТ», 2008. – 352 с.
4. Козлов В. Интегративная психология: пути духовного поиска или освящение повседневности (монография). – М.: Изд-во Института психотерапии, 2007. – 528 с.
5. Майков В., Козлов В. Трансперсональная психология. Истоки, история, современное состояние. – М.: “Издательство АСТ», 2004. – 603 с.
6. Психологічні основи особистісного зростання підлітків. Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 / І. С. Булах; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 42 с. – укр.
7. Уилбер К. Интегральная психология: Сознание, Дух, Психология, Терапия – М.: “Издательство АСТ», 2004. – 412 с.
8. Фейдимен Дж., Фрейгер Р. Теория и практика личностно-ориентированной психологии. Методика персонального и социального роста. – Том 1,2. – М.: “Три Л», 1996. – 420 с.